

تاریخ نہب تبریز

نگاشته

مؤلفی ناشناخته

(سده ۹ق)

تحقیق و تصحیح

دکتر سیدسعید میرمحمدطباطبائی

نشر سنگلج

تهران

۱۴۰۱

- سرشناسه : میرمحمدصادق، سیدسعید، ۱۳۴۸ -
- عنوان و نام پدیدآور : تاریخ نهب تبریز / تحقیق و تصحیح سیدسعید میرمحمدصادق.
- مشخصات نشر : تهران، سنگلج قلم، ۱۴۰۱.
- مشخصات ظاهری : ۱۰۷ ص.
- فروست : نشر سنگلج؛ شماره انتشار ۸
- شابک : 978-964-92181-9-9
- وضعیت فهرست نویسی : فیبا
- یادداشت : کتابنامه: ص. ۸۲
- موضوع : تبریز - تاریخ - قرن ۸ - ۱۰ ق
- Tabriz (Iran)-History-14th-16th centuries :
- ایران - تاریخ - جلایریان، ۷۳۶-۸۲۶ ق
- Iran-History-Jalayirids, 1336-1425 :
- ایران - تاریخ - تیموریان، ۷۷۱-۹۱۱ ق.
- Iran-History-Timurids, 1370-1505 :
- رده بندی کنگره : DSR ۲۰۷۹
- رده بندی دیویی : ۹۵۵/۳۲۲۲
- شماره کتابشناسی ملی : ۹۱۲۳۳۸۸
- اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نشر سنگلج

تاریخ نهب تبریز

نگاشته: مؤلفی ناشناخته (سده ۹ ق)

تحقیق و تصحیح: دکتر سیدسعید میرمحمدصادق

صفحه آرایه محمود خانی

طراح جلد و لوگو: مجتبی پشادی

حروف چینی: نشر سنگلج

شماره انتشار: ۸

چاپ اول: ۱۴۰۱

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

بها: ۹۰,۰۰۰ تومان

شاپک: 978-964-92181-9-9

انتشارات و توزیع:

تهران، خیابان سپهبد قرنی، خیابان شهید شاپور آذرفر، پلاک ۶، طبقه دوم؛ تلفن: ۸۸۸۳۱۳۸۸

sanglaj.pub@yahoo.com

sanglaj.pub@gmail.com

حق چاپ برای نشر سنگلج محفوظ است؛ هرگونه کپی برداری و چاپ به صورت لوح فشرده

و یا نشر در صفحات مجازی، پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

مقدمه مصحح	هفت
نویسنده کتاب	یازده
عنوان کتاب	سیزده
مشخصات نسخه‌ها	پانزده
سپاسگزاری	پانزده

تاریخ نهب تبریز

ذکر دارالسلطنه تبریز و اشعار پیغامبران از حالت عمارت و رونق به خرابی	۱۰
ذکر سبب واقعه هایله و اختلاف آرای خلائق در بیان موجب آن ..	۱۴
ذکر ابتدای واقعه هایله و تفصیل احوال آن از نهب و قتل و اسر و غیرها	۱۹
حکایت	۳۸

۵۳ نمایه‌ها
۵۵ آیات
۵۷ جملات دعایی و عبارات عربی
۵۹ اشعار فارسی
۶۷ اشعار و مصراع‌های عربی
۶۹ مثل‌های عربی
۷۱ مثل‌ها و کنایات فارسی
۷۳ کسان
۷۵ جای‌ها
۷۷ طوایف و مذاهب
۷۹ گروه‌ها و جمعیت‌ها
۸۱ گوناگون
۸۳ کتابنامه

مقدمه مصحح

روزگارانی بر مردم ایزدپرست ایران زمین گذشته است، گاه پر شکوه و سعادت‌مند و گاه با بی‌تدبیری و بی‌لیاقتی حاکمان، روزگار تاریک و دهمشناک که نکبت و نهب را برای آنان به ارمغان آورد. کم نیست این تیره‌روزی‌ها که در گستره ایران زمین اتفاق افتاده است؛ از جمله این تیره‌روزی‌های مردمان پاک و سربلند ایران زمین، حمله وحشیانه و لشکرکشی خونین توقتمش‌خان، ملقب به ناصرالدین غازی - نواده باتو پسر چنگیز - از خان‌های دشت قپچاق به شهر تبریز در ذیقعه سال ۷۸۷ق در روزگار حکومت جلایریان است.

پس از آن که تیمور گورکانی (حک: ۷۷۱-۸۰۷ق) قدرت خود را در ورارودان تثبیت کرد، و پیش از آن‌که نخستین یورش و لشکرکشی سراسری خود را به ایران - که به یورش سه ساله معروف است - آغاز کند، توقتمیش‌خان، چندین بار سفرایی

نزد سلطان احمد جلایر (حک: ۷۸۴-۸۱۳ ق) فرستاد و از او خواست تا برای رویارویی با تیمور، با هم متحد شوند؛ آخرین فرستاده او نزد سلطان احمد جلایر - که هم زمان با تسخیر استرآباد از سوی تیمور و آمدن مؤسس سلسله گورکانی / تیموری به ساری قمش شهر ری بود - قاضی سرای (غازان) از بزرگان دشت قپچاق است. او - که برای دیدار سلطان احمد به بغداد رفته بود - حامل این پیام بود که توقتمیش خان با پنجاه هزار سپاه برای مقابله با تیمور گورکانی، در انتظار اتحاد با سلطان جلایری است.^۱

اما سفر او به سبب بی حرمتی سلطان احمد - که دلباخته پسری جوان و زیبا از همراهان قاضی سرا شده بود - نه فقط نتیجه ای نداشت، بلکه بهانه ای برای حمله توقتمش به تبریز شد.

توقتمش - که هم زمان با رفتن نماینده اش به بغداد، ۵۰ هزار سپاهی را دربند مستقر کرده بود - پس از بازگشت قاضی سرای و شنیدن گزارش او، علاوه بر پنجاه هزار سپاهی مستقر در دربند شروان، چند ده هزار نفر دیگر را - که اکثراً از اسلام بی بهره بودند - به همراه دوازده شاهزاده از نوادگان

۱. روضة الصفا، ج ۸، ص ۴۴۸۲-۴۴۸۳؛ مطلع سعدین و مجمع بحرین، ج ۱ (۲)،

ص ۵۷۴؛ زبدة التواریخ، ج ۲، ص ۶۲۳.

جوجی به سرداری فولاد اغلن (بیگ فولاد) و امرایی همچون داود بیگ، عیسی بیگ، یغلی بیگ، قزانچی، بکای اغلن و بخشی خواجه در ذیقعه سال ۷۸۷ ق از دربند شروان راهی شهر تبریز کرد.^۱

در این زمان امیر ولی استرآبادی - پسر شیخ علی هندو/ بیسود - که پس از شکست از تیمور در استرآباد به نزد سلطان احمد جلایر آمده بود، از سوی او حکومت تبریز را در دست داشت، اما به گفته شرف الدین علی یزدی در شهر حاکم صاحب وجودی که در چنین روزهایی بتواند کاری انجام دهد در آن شهر نبود.^۲

امیر ولی که توان پایداری در خود نمی دید، از شهر فرار کرد، اما تبریزیان برای حفظ ناموس و فرزندان یک هفته ای مقاومت کردند.^۳

۱. روضة الصفا، ج ۸، ص ۴۴۸۲؛ ج ۹، ص ۴۷۰۴؛ ظفرنامه، ج ۱، ص ۵۵۷؛ زبدة التواریخ، ج ۲، ص ۶۳۳.

۲. ظفرنامه، ج ۱، ص ۵۵۷؛ کمال خجندی که به هنگام حمله سپاهیان توقمیش در تبریز بود، آمال و آرزوهای امیر ولی و فرهاد آغا را در قطعه شعری وصف کرده که چگونه، توقمیش آن آرزوها را بر باد داد؛ برای آگاهی بیشتر، نگ: تذکرة دولتشاه سمرقندی، ص ۳۲۶.

۳. روضة الصفا، ج ۸، ص ۴۴۸۳؛ زبدة التواریخ، ج ۲، ص ۶۳۳.